

MÉLYEN A LÉLEKBEN: KONZERVATÍV TERMÉSZETVÉDELEM

Francesco GIUBILEI: *A természet megőrzése. Miért fontos a környezetvédelem a konzervatív jobboldal számára?* Fordította: HORVÁTH Csaba.

MCC Press, Budapest, 2022. 300 oldal, 3950 Ft

Újabb kötettel bővült a magyar nyelven elérhető, konzervatív zöldpolitikát magyarázó kiadványok sora. Francesco Giubilei olasz gondolkodónak *A természet megőrzése. Miért fontos a környezetvédelem a konzervatív jobboldal számára?* című, az MCC Press gondozásában megjelent könyvében **jobboldaliság és természetvédelem összefüggéseit világítja meg**. A könyvtárgyként is igényes, esztétikus kiadvány tehát abba a sorba illeszkedik, amibe Roger Scruton (*Zöld filozófia*. 2018) vagy éppen Békés Márton (*Az utolsó felkelés*. 2014) műve. A könyv legfőbb állítása voltaképp evidencia: a természetvédelem fontos a konzervatívok számára. Mi több, a legadekvátabb megoldásokat éppen a konzervatívok kínálhatják az ökológiai válságra! A könyv lenyűgöző apparátussal mutatja be, hogy ennek az állításnak milyen intellektuális és gyakorlati következményei vannak, vagyis azt, hogy a jobboldal egyfelől hogyan polemizál a baloldali, liberális és progresszív irányzatokkal, másfelől pedig azt, hogy ez hogyan mutatkozik meg a jobboldali kormányzási praxisokban Olaszországtól Nagy-Britannián át az Egyesült Államokig.

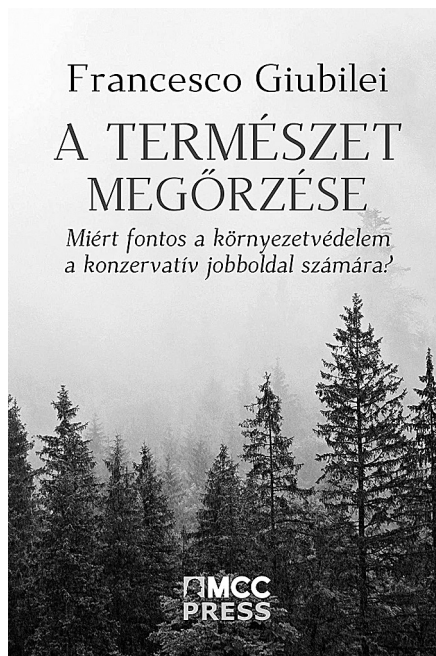
A könyv első fejezeteit a környezetvédelem baloldali, az utána következő fejezetek pedig ennek jobboldali-konzervatív formáinak bemutatása adja, több történeti és jövőbe mutató kitekintéssel. A szerző mindjárt a könyv elején megfogalmazza a bal és jobb közötti – feloldhatatlan – különbséget. A „konzervatívok számára a környezetvédelem mindeneke előtt személyes feladat, amelynek az egyénből, az egyes emberek tettei-

ből kell kiindulnia. Ebben az értelemben a környezet-szennyezés problémáját nem a közösségi, hanem az egyéni tudatosságra, a kis csoportokra és a helyi szervezetekre alapozva kell megoldani” úgy, hogy a megoldások ne sértsék az egyén szabadságát – írja. Az érvelésből kitűnik, hogy Giubilei nem általában a közösségekkel szemben határozza meg a konzervatív ökológizmust: a kis csoportok és a helyi szervezetek a jól ismert, s ebben a kontextusban nem elhanyagolható globális-lokális szembenállásra utalnak, vagyis arra, hogy *valóban létező* közösségek ökológiája áll szemben sosemvolt globális identitásokkal. S ami nincs, arra alapozni sem lehet, minden ilyen próbálkozás utópisztikus.

Az egyéni felelősség felértékelése részben hozzákapcsolhatja a konzervatív ökológizmust a liberálisokhoz, ám lényegi különbség mutatkozik a kettő között. A liberálisok ugyanis nem veszik figyelembe, hogy a piac és a természet érdekei nem egyértelműen esnek egybe, ezért hiába tűnik úgy, hogy a tulajdonjog hiánya bizonyos

területeken problémákat okoz (mint például az óceánok esetében, amit a liberálisok szerint azért szennyeznek el gyors ütemben, mert senki sem felelős értük közvetlenül, mivel senki sem tulajdonolja azokat), más esetek éppen arról győznek meg, hogy a nagy cégek és vállalkozók ugyanúgy saját céljaikra használják el a természet erőforrásait, mint az általuk kritizált állam.

A szerző nagyvonalakban felvázolja, hogy milyen módosulásokon ment keresztül a baloldali gondolkodás az elmúlt másfél évszázadban, s hogy ez hogyan

hatott a környezetvédelem baloldali formáira. Hosszasan értekeznek a Greta Thunberg-jelenségről, ezen keresztül a svéd szociáldemokrata társadalmi és politikai modellről. Nem véletlen, írja, hogy éppen egy svéd diáklány vált a környezetvédelmi harc arcává az utóbbi években: ma Svédországban az egész politikai rendszer azon dolgozik, hogy „létrehozza a fenntartható jövőt” – egy szociáldemokrata és jóléti társadalmi modell utópiájaként, összekapcsolva azt a „nyitott társadalom” és a „szolidaritás” eszméivel, ám korántsem érintetlenül a zöld ipari lobbierőketől.

Giubilei hangsúlyozza, hogy többféle jobboldal van, s amikor ennek környezetvédelméről beszélünk, fontos volna tudni, hogy melyik jobboldali hagyományra gondolunk. Ezért inkább a hasonlóságokra koncentrálnak a különbségek helyett, de kiemeli, hogy jelentős különbség mutatkozhat például a „szociális jobboldal” és a „katolikus szellemű környezettudatosság” vagy éppen az „industrialista jobboldal” és a nemcsak modernitás-, de urbanizációkritikus konzervatívok között. Művének erénye, hogy amikor a konzervatívok eltérő környezetvédelmi megítéléséről szól, akkor egyszerre mind a jobboldaliság különféle módjait is bemutatja. A szerző ennek megfelelően többször, helyenként polemizálva az eltérő véleményekkel, kifejti, hogy mit ért konzervatív ökológián, s a jobboldali zöld hagyományokból mit tart követendőnek. A „konzervatív álláspontot tartjuk a legmegfelelőbbnek a környezetvédelem terén”, írja, „hiszen a liberálisoktól eltérően nem billen el a mérleg nyelve a magánszektor felé, ugyanakkor mentes a baloldali környezettudatosság vállalkozásellenes elhajlásaitól is. A konzervativizmus olyan gazdaságképet részesít előnyben, mely a szabadpiacba illeszkedve a haszon elvét az etikához köti, elutasítva ezzel a mindenképp felett álló hasznot és a szabályok nélküli piacot.” Másként mondva: a konzervativizmusnak az a formája követendő, amely ember és természet viszonyában, akár csak a haladás kapcsán vagy a fejlődés–visszafogás viszonyában is az egyensúlyra és a mérsékletre törekszik a radikális megoldások, a mozgalmiság, a riasztás és a leegyszerűsítések helyett. Inkább hisz az egyének és a lokális közösségek megoldásaiban, de elfogadja, hogy bizonyos területeken az állam számít potensebb résztvevőnek, s hangsúlyozza, hogy mindenkinek ki kell vennie a részét a környezet védelméből. Középpontjában az ember áll, de nemcsak a környezeti károk okozójaként, hanem olyan lényként, amelytől a megoldás is várható. A jobboldali érvelésében a természetvédelemnek távlata van, mert nem merül ki a most élők érdekeinek védelmében, ám éppen ez az, ami a radikális megoldásokkal szemben is óvatosságra inti őket. Ennek megfelelően a szerző hangvétele is tiszteletudó, s arra törekszik, hogy megértse és értető módon láttassa a vele ellentétes pólusokon állók gondolatait is.

Giubilei bizonyos értelemben nem mond különösebben újat vagy mást a korábbiakhoz képest (lásd

például a *Kommentár* 2020/1-es számának „Teremtésvédelem”-blokkösszeállítását vagy az elején hivatkozott könyveket). Ugyanakkor saját kontextusának felmutatása, vagyis az olasz politika és filozófia ilyen tárgyú vitáinak színre vitele különösen érdekes olvasmánnyá teszi a könyvet. Az olasz kontextust ugyanis a magyar olvasó talán kevésbé ismeri olyan jól, mint az angolszászt, németet vagy a franciát. Az érveztetésben ráadásul vannak olyan pontok, amelyekre mi is saját tapasztalatként ismerhetünk rá. Amikor például a II. világháború utáni olasz fellendülésről ír a szerző, fájdalmasan ismerős folyamatokat látunk: intenzív építkezés kezdődik, amely radikálisan átalakítja a városképet és a tájat, a mezőgazdaság iparosítása jelentősen csökkenti a biodiverzitást, elszennyezi a vizeket. Olyasmiket tehát, amik mindenütt, ahol a modernitás hűbrisze eluralkodik, felütik a fejüket. Nem tagadható, hogy a recenzens számára azok voltak a legkedvesebbek a Giubilei által hivatkozott szerzők közül, akik erősen modernitás- és technológiakritikus hangot ütnek meg, s kevésbé azok, akik bármiféle megoldást várnak a modern technológiától és az innovációtól, ahogyan az egyes jobboldali diskurzusokban is időről időre előkerül.

A könyvet színesíti az olyan történeti folyamatok felvázolása, mint például, hogy a pestisjárványok hogyan hatottak a természetre: a népesség jelentős csökkenésével a természet elkezdte visszahódítani a tőle elvett területeket. Giubilei könyve, akár csak a klíma történetét taglaló írások, arról győznek meg, hogy ember és természet viszonya mindig is dinamikus volt, s hogy ez a dinamika korántsem volt érintetlen a kulturális folyamatoktól. Így például míg a pogányok erdőkultusza az erdőszedésnek kedvezett, addig a kereszténység a szent erdőket kivágta, egyszerre téve zárjelbe a pogány hitvilágot és voltaképp magát az erdőt, a föld megművelése révén ugyanakkor javította annak termőképességét. Külön érdekessége a könyvnek az a fejezet, ahol a szerző a szélsőjobboldali zöld gondolatokhoz fűződő viszonyát taglalja, amelynek hosszú története van. A szélsőjobb és a különböző nacionalisták környezetvédelmi elgondolásaira hagyományosan kevés figyelem irányul, aligha függetlenül képviselőik szalonképtelenségétől.

A könyvnek egyszerre erénye és némileg hibája is, hogy hatalmas apparátussal mutatja be, mit gondolnak a különböző hagyományok a természetvédelemről. Egyfelől imponáló ez a tárház, másfelől viszont kissé lexikonszerűvé alakítja a könyvet, amennyiben időnként – az „érdekes még” formula alkalmazásával – egyszerű felsorolásba vált át.

Ettől eltekintve Francesco Giubilei könyvének inkább erényei, mintsem hibái vannak – biztos állítható, hogy a konzervatív ökológia iránt érdeklődő olvasók haszonnal forgatják majd az MCC vendégoktatójának könyvét.

URI DÉNES MIHÁLY